

De Leden Van Toorenborg (CDA), Kuiken (PvdA) en Van den Berge (GroenLinks) van de Tweede Kamer van de Staten Generaal per mail aan geadresseerden

Datum
18 februari 2021

Contactpersoon

Onderwerp
Initiatiefwetsvoorstel tot strafbaarstelling van beelden van personen die hulp behoeven of van overledenen.

Geachte leden van de Tweede Kamer,

De Wetenschappelijke Commissie (verder: WeCo) van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) heeft kennisgenomen van het initiatiefwetsvoorstel van de Kamerleden van Toorenborg, Kuiken en Van den Berge tot strafbaarstelling van het verspreiden van beelden van personen die hulp behoeven of van overledenen. Hoewel de termijn van consultatie is overschreden, hecht de WeCo eraan toch de volgende opmerkingen te maken. Wij stelden u eerder van deze vertraging in onze advisering op de hoogte.

Voor de WeCo staat allereerst buiten kijf dat het doel dat met deze strafbaarstelling wordt beoogd sympathiek is. Op het moment dat iemand of een naaste van hem of haar betrokken is bij een ernstig ongeval, wil niemand (blijvend) worden geconfronteerd met beelden van opnamen die door toevallige passanten zijn gemaakt, doordat die beelden (blijven) circuleren op social media en/of het internet. Wel vraagt de WeCo zich af of dit wetsvoorstel in de praktijk een effectief middel zal blijken te zijn bij het terugdringen van het door de opstellers van het wetsvoorstel gesignaleerde (zeer) ongewenste gedrag. Het wetsontwerp stelt immers niet het *maken*, maar het *verspreiden* van de opnamen strafbaar. Het probleem dat zich daarbij direct aandient is dat, onder andere, ernstige ongevallen met slachtoffers nieuwswaardige feiten zijn, waarbij het inmiddels gebruik is geworden dat, ook in de (meer) traditionele media, bij de berichtgeving vaak beelden worden gebruikt. Anders dan in het verleden maken media voor het aanleveren van dergelijke beelden steeds vaker gebruik van personen die niet in loondienst zijn, maar als zzp'er werken.

In de praktijk betekent dit dat ook reguliere media vaak gebruik maken van beelden die door toevallige passanten zijn gemaakt. Ook als dit wetsvoorstel zou worden ingevoerd, is en blijft er dus een “legale” vraag naar beelden van ongevallen,

Van een ieder die deze beelden maakt, mag worden verwacht dat de personen die als slachtoffers bij het ongeval zijn betrokken niet onnodig (herkenbaar) in beeld worden gebracht. Over dit vereiste van kiesheid heeft het wetsontwerp het echter (terecht) niet. Enkel de *verspreiding* van dergelijke beelden wordt strafbaar gesteld, tenzij de verspreider een beroep kan doen op zijn/haar goede trouw. Ook het verstrekken van beeldmateriaal aan de politie ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten valt niet onder de werking van de nu voorgestelde bepaling.

De werking van de strafbaarstelling wordt in het wetsontwerp dus beperkt door het in het derde lid opgenomen begrip goede trouw. Dit begrip betreft echter een civielrechtelijk begrip dat hier nu wordt opgenomen in het strafrecht. In de toelichting wordt niet nader uiteengezet waarom voor dit begrip is gekozen en hoe dit begrip in het strafrecht moet worden ingepast. Gaat het om de objectieve goede trouw of om de subjectieve goede trouw? Dit begrip zal naar de WeCo verwacht tot veel vragen in de rechtspraak leiden. Immers, het zal maar zelden voorkomen dat (bewezen kan worden dat) het de *bedoeling* van de verspreider van beelden is geweest om een slachtoffer van een ongeval bewust op een kwetsende of anderszins kwalijke manier in beeld te brengen. Veel vaker zal de uitleg voor het verspreiden zijn, dat het de bedoeling was om indrukwekkende gebeurtenissen te delen met bekenden dan wel beelden te willen maken die onder andere aan digitale en andere media, zoals kranten, televisieprogramma's, nieuwssites, ter beschikking kunnen worden gesteld. Het kwetsen van het slachtoffer en diens/haar naasten, door het verspreiden van de beelden, is dan niet beoogd, maar uiteraard wel een (logischerwijs te verwachten) neveneffect van het handelen van de verspreider van de beelden.

De opstellers van het wetsontwerp beogen met de aanduiding “te goeder trouw” te komen tot precisering van de werkingssfeer van het beoogde wetsartikel. De WeCo begrijpt deze bedoeling en onderschrijft ook de noodzaak daartoe. Wel wil de WeCo voorstellen niet te kiezen voor een terminologie die verder niet voorkomt in het strafrecht, maar aan te haken bij de in het strafrecht gebruikelijke begrenzingskaders. Allereerst is niet strafbaar het verstrekken van beeldmateriaal aan politie en justitie op grond van een bevoegd gegeven bevel of machtiging. Daarnaast kent het strafrecht afdoende algemene leerstukken in de wet en rechtspraak die ook de door de indieners van het wetsontwerp onderkende legitieme vormen van verspreiding buiten de werking van het strafrecht houden. Volstaan kan worden met een verbod, de bestaande wet en rechtspraak geven dan aan welke vormen van verspreiding en/of verspreiders toch niet strafbaar zijn.

De WeCo acht ook een aantal andere begrippen uit het voorstel niet duidelijk. Alleen al het begrip “afbeeldingen” is breder dan de foto's en video's waarop het voorstel lijkt te doelen.

Hulpbehoevende, zwaargewonde en dode mensen zijn en worden ook afgebeeld op wereldberoemde tekeningen, schilderijen en (kunst)foto's. Wat de indieners verstaan onder “algemeen belang” is bij dit alles evenmin duidelijk. De WeCo adviseert daarom ook op dit punt de terminologie van het wetsvoorstel te herzien en duidelijker aan te laten sluiten bij de bestaande strafrechtelijke uitgangspunten en kaders in wet en rechtspraak.

Een ander gevolg van strafbaarstelling is – naar de WeCo verwacht – dat, zeker bij het deel van de verspreiders waar het wetsontwerp zich met name op zegt te richten, meer versluierde of indirecte vormen van verspreiding zullen ontstaan. Op het moment dat een dergelijk bericht vaker en veel wordt doorgezonden, kan dat bovendien tot veel verdachten leiden, terwijl de bron van de verspreiding daarbij wellicht buiten beeld blijft of pas na veel inspanningen van de opsporing kan worden gevonden. Prioritering van de opsporing van deze feiten (tot op bronniveau) zal dan bepaald geen automatisme zijn.

Alles overziend is het volgens de WeCo maar zeer de vraag of, en zo ja in hoeverre, dit wetsvoorstel in de praktijk zal bijdragen aan het oplossen van het door de initiatiefnemers van dit wetsvoorstel terecht gesignaleerde probleem. Beïnvloeden van moreel-ethisch laakbaar gedrag via het strafrecht is uiteraard mogelijk. Maar de WeCo vraagt zich af of een gerichte, niet eenmalige, voorlichtingscampagne, zoals eerder is uitgevoerd en die treffend is beschreven in de memorie van toelichting, niet minstens evenveel vruchten zal afwerpen.

De Wetenschappelijke Commissie van de NVvR,